1853. N°. 102.

LEYDSCHE COURANT.

De Courant wordt Maandag, Woensdag en Vrijdag uitgegeven. Die van Maandag komt uit Zaturdag Avond.

VRIJDAG, 26 AUGUSTUS.

De Prijs der Courant is f 12 in het jaar; de afzonderlijke nommers worden tegen 10 Centen afgegeven.

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

LEYDEN, 25 Augustus.

Heden is alhier de 2de verjaardag van Prins Alexander, jongste zoon des Konings, op de gebruikelijke wijze herdacht.

— Gisteren avond hebben de Leerlingen der Volkszangscholen van het Leydsche Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder leiding van den Hoofdonderwijzer P. Lancel, openlijk proeven hunner vorderingen gegeven in de verlichte Muziektent op de Ruïne, welke door het publiek met veel genoegen zijn aangehoord. Jammer dat het regenachtige weder een groot gedeelte van 't Publiek had teruggehouden, en dus het goede doel dier weluitgevoerde proeven, wat het getal toehoorders betrof, minder bereikt is dan anders ongetwijfeld het geval zou geweest zijn.

— De Gemeenteraad van Amersfoort heeft den 22sten ll. benoemd den Heer E. J. van Gorkom, te Utrecht, (ingevolge staking van stemmen, bij loting met den Heer E. Mehler, alhier) tot Conrector aan de Latijnsche scholen aldaar, en den Heer J. Borst, te Amersfoort, tot Lector in de Wiskunde.

— De jagtbedrijven genoemd in art. 15 litt. *a*, *b*, *c*, *g* en *i* der wet van 6 Maart 1852 zullen den 16den September mogen aanvangen, het vangen van leeuwrikken en vinken met slagnetten reeds den 1sten.

— De zware donderbui, die ll. Dingsdag ochtend hier de lucht zoo zeer verduisterde dat men te half acht niet kon zien te lezen, heeft zich over een groot deel des lands uitgestrekt. Hier en in den omtrek heeft de bui zich, zonder schade aan te brengen, in geweldigen stortregen ontlast; doch elders vooral in Noord-Brabant in de streek der Langstraatsche dorpen, Gelderland en Overijssel ook door fellen hagelslag, waaronder stukken ijs van 3 à 4 N. ons groote schade aan veldvruchten, glasruiten en dakpannen veroorzaakt. Te Ouderkerk aan den Amstel is een arbeider gedood en onder Enkhuizen een hoos op te veldstaand zaad gevallen. — Ook in het westen van België heeft het onweder schrikkelijk gewoed.

— Eergisteren zijn weder gronden in den Haarlemmermeer-polder, te Halfweg Amsterdam en Haarlem, in openbare veiling verkocht. Hoewel deze gronden niet zoo goed werden geacht, als de vorige, zijn daarvoor weder hooge prijzen besteed; namelijk voor 1273 bunders *f* 742,450, uitkomende op ruim *f* 580 de bunder. Als koopers worden genoemd van n°. 1, 94 bunders *f* 59,800, de Heer J. B. Maxwills; van n°. 2, 274 b. *f* 147,500, de Heer J. J. van Voorst; van n°. 3, in verschillende percelen, te zamen 276 b. *f* 171,800 de Heeren J. J. van Voorst, H. C. Kinker, A. van Riessen, A. van Toll, R. Bloemendaal, J. Godius, A. Kommandeur, J. A. P. van W. Crommelin en D. Veekema; van n°. 4, 125 b. *f* 63,750, de Heer R. Lammors; van n°. 5, in verschillende percelen, te zamen 79 b. de Heeren J. J. van Voorst, S. Keizer en P. van Geer; van n°. 6, 111 b. *f* 60,000, de Heer J. J. van Voorst; van n°. 7, in verschillende percelen, te zamen 191 b. *f* 118,700, de Heeren J. A. Pol, D. C. Meijer, J. Godius, J. J. van Voorst en D. Rutgers van Rozenburg; van n°. 8, 120 b. *f* 75,000, de Heer J. J. van Voorst.

— Een geacht inwoner van Rotterdam vierde ll. Zondag met zijne gade, in het genot eener goede gezondheid, hun 50-jarig huwelijksfeest; 34 jaren geleden vierde hij het gouden feest zijner ouders, welk paar nog bijna 10 jaren vereenigd bleef en zich op hun feest in het bezit van 10 kinderen mogt verheugen, van welke er heden nog 9 in leven zijn, en waarvan de oudste 81 en de jongste 60 jaren telt.

— In het kamp van Zeyst werd de eersten Zondag met veel plegtigheid gevierd. De godsdienstoefeningen voor Gereformeerden werd gehouden in de nabijheid van den in de vlakte daargestelden en overdekten predikstoel en uit drie zijden van een carré geformeerd, terwijl de vierde zijde werd aangevuld door de muziek van het regiment grenadiers en jagers, welke het gezang uitmuntend begeleide. In eene korte en zeer gepaste rede schetste de Leeraar de pligten van den Soldaat en Christen, en met gemoedelijken ernst wekte hij allen op tot de beoefening daarvan.

Op eenigen afstand waren de Roomschen met divisien en gesloten kolonnen zamengetrokken voor de daartoe ingerigte kapel, alwaar eene mis gehouden werd. — Ten 12 ure werd er groote parade gehouden.

— De poging van de Nederl. Land-aanwinnings-Maatschappij om gronden in de Ooster Schelde in te dijken is aanvankelijk gelukt door het indijken van een polder, groot 550 bunders schorren en slijk.

— Uit Enkhuizen wordt het volgende aan het *Handelsbl.* gemeld: Reeds meermalen heeft men alle mogelijke pogingen aangewend, om de zandbank, in de nabijheid dezer stad, welke in den loop der tijden aan de groote scheepvaart onoverkomelijke hinderpalen aanbood, uit den weg te ruimen. Tot hiertoe zijn echter al die pogingen met geen gunstigen uitslag bekroond; zoodat ten gevolge van dit bezwaar de steeds kwijnende welvaart der plaats bleef voortduren. Loffelijk zijn alzoo de maatregelen, welke thans door de leden van het alhier bestaande genootschap *Oeconomia Enchusana* worden beraamd om dit bezwaar, zoo mogelijk, op te heffen. In zijne jongst verloopene vergadering is met algemeene stemmen besloten tot het uitschrijven eener prijsvraag, ten einde deskundigen uit te lokken tot het aanwijzen van de doelmatigste en geschikste middelen om die beletselen voor de scheepvaart op te heffen, of althans onschadelijk te maken en tevens maatregelen aan de hand te geven, welke voor de toekomst meer geruststellend zijn.

'S GRAVENHAGE, 25 Augustus.

Z. M. heeft aan den Luit. ter Zee van de 1ste klasse, Jhr. J. Westpalm van Hoorn van Burgh, Adjudant van den Directeur en Kommandant der Marine te Vlissingen, en aan den Magazijnmeester der Marine bij 's Rijks werf aldaar, W. C. Story, vergund het aannemen en dragen van de Ridderorde van den Rooden Adelaar der 4de kl. en 3de kl., hun door den Koning van Pruissen geschonken.

— Z. M. heeft benoemd tot Burgemeester van Giessendam c. a. J. van Aken.

— In plaats van wijlen den Pastoor van de Willebrordus-kerk alhier, den Wel-Eerw. Heer G. A. Oortmans, Ridder der Orde van den Nederl. Leeuw, is bij die kerk overgeplaatst de Wel-Eerw. Heer P. G. Schugt, Pastoor te Schevehingen.

Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Vervolg der Zitting van Dingsdag 23 Augustus.

Art. 5 komt in beraadslaging. Het luidt aldus:

»Synodale vergaderingen en hoofden die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, behoeven Onze goedkeuring op de plaats van vestiging.

»Voor, zoo veel deze goedkeuring bij de afkondiging dezer wet nog niet is verleend, wordt, na met hen gehouden overleg, door Ons, den Raad van State gehoord, over de geschiktheid der aangewezene vestigingsplaatsen uitspraak gedaan.

»Alleen in het belang der openbare orde en rust, en bij een met redenen omkleed en openbaar gemaakt besluit kan eene aangewezen vestigingsplaats als zoodanig door Ons ongeschikt worden verklaard."

De Heer van Reede van Oudtshoorn verlangt inlichting van de Regering en tracht uit de gewisselde stukken aan te toonen, dat de Regering, bij de wijziging van art. 5 niet is teruggekomen van de primitive bedoeling om, bij de verdeeling van dit land in bisdommen, zich de goedkeuring voor te behouden, zoodat de Regering dan toch gezind is de Bisschoppen te erkennen. Hij verlangt bepaalde inlichtingen op dit punt, en ook ten aanzien der beteekenis van het woord *vestigingsplaats*.

De Heer van Akerlaken vindt al. 1 van art. 5, schoon iets geheel nieuws, evenwel tot de bevoegdheid der wetgevende magt behoorende; maar meent in § 2 eene strekking te ontwaren tot terugwerkende kracht, omdat het toepasselijk wordt gemaakt op hen, die ja geene goedkeuring hebben erlangd, maar die ook *niet behoeften* erkend te worden. Hij zou wenschen dat § 2 uit het artikel werd gelignt.

De Heer van den Heuvel betoogt 1°. de ongrondwettigheid van het artikel, omdat hij niet deelt in het gevoelen dat art. 164 alleen zou slaan op vrijheid van conscientie, 2°. dat het artikel in strijd is met art. 1 ontwerp, omdat art. 1 vrije regeling geeft en art. 5 die vrijheid weder terugneemt. Hij zal dus het artikel afstemmen als ongrondwettig, in strijd met art. 1, onregtvaardig, en als daarstellende eene terugwerkende kracht.

De Heer van der Brugghen bestrijdt het denkbeeld van terugwerking. Ook heeft het bepalen van de plaats van vestiging nooit behoord tot de bevoegdheid van den Paus, welke aanwijzing van bisdommen en diocesen; de residentie-plaats kan, mits het maar in het bisdom zij, ook elders dan op de eenmaal aangegeven plaats zijn, want het concilium van Trente en het jus canonicum geeft den Paus alleen het regt tot het instellen van bisdommen en diocesen, niet tot het bepalen der residentie-plaatsen.

De Heer van Eck acht het artikel in strijd met de Grwt. Volgens de Grwt. is het regt van handelen regel en volgens dit art. wordt het uitzondering. Bovendien is al. 3 onaannemelijk.

De Heer Thorbecke is van oordeel dat het artikel ingrijpt in de grondwettige vrijheid der kerkgenootschappen. Het schijnt hem toe, dat de vraag waar synodale vergaderingen of hoofden die kerkgenootschappen vertegenwoordigen zullen gevestigd zijn, beslist moet worden in 't meeste belang van het kerkgenootschap zelve. Nemen andersdenkenden daarin aanleiding tot onrust, tegen hen moet de publieke magt worden gekeerd. Het moet niet genoeg kunnen zijn, om door een opstand van onregtmatige klagten en adressen, de kerkgenootschappelijke vrijheid tegen te gaan.

Zich bepalende bij al. 2 van het artikel, ziet hij daarin eene terugwerkende kracht, in strijd met de algemeene beginselen van wetgeving en in strijd met een hoofdbeginsel van strafregt dat zegt: ***nullum delictum sine lege*** (geen misdrijf zonder wet). Men zal volgens deze wet gestraft kunnen worden voor hetgeen men *vóór* de invoering dier wet gedaan heeft. Bovendien wordt er inbreuk gemaakt op reeds gesloten overeenkomst.

De Regering denkt daar wel anders over, maar tot dus ver zijn al dergelijke nota's, als die tusschen haar en de Pauselijke Regering zijn gewisseld, op die wijze gewisseld als conventief beschouwd, en dat zal in het vervolg nu gedaan zijn. Maar bovendien het gevolg van zoodanige handeling! — En nu vraagt spr. welke houding zal het bij het Hof van Rome maken als men het, na de onderhandelingen, na de overeenkomst, tegenwerpt: ja, er bestond eene wet van Germinal, omtrent wier verbindbaarheid niemand stellige overtuiging heeft aan den dag gelegd, en die belet ons u de vrije organisatie te laten en dus de overeenkomst moet als niet gedaan beschouwd worden. Dat is geene houding met de waardigheid en goede trouw overeenkomstig.

De Minister van Buitenl. Zaken merkt vooreerst op dat het onjuist is te zeggen dat er te Rome *onder*handeld wordt; de grondslag is juist dat er *niet* onderhandeld wordt; dat blijkt uit den inhoud der nota's. De eerste strekt tot handhaving der nationale eer tegen de allocutie en zegt verder dat men zal zien wat ten onzent regt is; daarna worden ophelderingen gevraagd omtrent den eed en de zetels en in de tweede nota wordt het stelsel der Regering uiteengezet namelijk, dat het R. K. kerkgenootschap staat op zijn gebied en de Staat op het zijne. Het doel is dat de Paus weten zal wat de aangeboden wet is, op dat hij zich daarnaar kunne rigten.

De Heer Thorbecke merkt nog op: *a.* dat ook aan het woord onderhandeling, thans eene andere dan de ware beteekenis wordt gegeven. Hij leest uit de nota's zinsneden voor, die niets anders dan onderhandeling aantoonen. In de wet zelve is bovendien spraak van *overleg* omtrent de vestigingplaats; dat zal wel zoo veel als onderhandeling zijn. Verrassend komt hem de leer voor dat nota's, gewisseld zoo als ze in deze zaak zijn gewisseld, niet eene conventie daarstellen.

Maar, zeide de Minister, het vorig Ministerie had zich toch ook het terrein der wet gereserveerd en gesproken van de gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat. — Ja, maar niet eene wet als deze had het op het oog, die de vrijheid tot vestiging van zetels vernietigt.

De Minister van Buitenl. Zaken herhaalt dat nota's alleen verbinden de Ministers die ze gewisseld hebben; dat zij kunnen strekken om een tractaat voor te bereiden en dat zelfs een eenmaal gesloten tractaat geen kracht heeft als het niet is geratificeerd.

De Heer van der Brugghen bestrijdt nader de vermeende terugwerkende kracht.

De Heer Wintershoven toont aan dat er tot dus ver grondwettelijke vrijheid van organisatie was; dat deze wet de organisatie doet vervallen en afhankelijk maakt van nader overleg. De vestigingsplaatsen worden thans afhankelijk gemaakt van het goedvinden der Regering.

De Heer van Rappard vindt in de bepaling noch tegenwerkende kracht, noch schending der goede trouw. Voor den *Regter* mag van geene terugwerkende kracht sprake zijn; de bevoegdheid van den *Wetgever* is veel uitgebreider; zijne eenige beperking bestaat in de eerbiediging van verkregen *regten*, maar zoodanig regt bestaat hier niet; dat regt van vestiging aan den Bisschop te Utrecht is niet voor nu en voor altoos als een verkregen regt verleend.

De Heer Dommer van Poldersveldt zegt: dat dat regt niet behoeft bewezen te worden uit de nota's die gewisseld zijn, maar ontleend wordt aan het grondwettig regt van organisatie. En nu vraagt hij den Minister v. Buitenl. Zaken dit: ge zegt de nota's verbinden niet, ze zijn alleen voorbereiding tot eene overeenkomst. Vroeger is gezegd: een Concordaat wil men ook niet; hoe zal dan nu die zaak beëindigd worden?

De Heer van Goltstein had aanvankelijk ook in het bezwaar gedeeld der terugwerking, maar nu niet meer. Men is van ééne zijde overgegaan tot benoeming van kerkelijke hoofden, maar van de zijde van den Staat is daartoe niet medegewerkt.

De Heer Godefroi is tot het resultaat gekomen dat art. 4 Alg. Bep. door al. 2 van art. 5 dezer wet niet geschonden is. Hij refereert zich aan het betoog van vorige sprekers. Alleen dan kan van retroactiviteit spraak zijn, waar het geldt verkregen regten, en van welk regt is hier sprake? Van vrije vestiging naar verkiezing, zonder goedkeuring der Regering? Dat kan niet tegelijk bestaan met het regt der Regering tot voorafgaande goedkeuring. Heeft de Regering dat regt, dan kan het Kerkgenootschap het niet hebben, en dan is er geen verkregen regt. Dus alles hangt af van de beoordeeling van al. 1 van art. 5 (de prealabele goedkeuring op de plaats van vestiging). In zijn stelsel nu, bij de algem. beschouwingen ontwikkeld, mag de Staat preventive maatregelen nemen, daar waar gevaar bestaat voor de orde en rust. Is dit zoo, dan ook heeft de Regering de bevoegdheid tot den maatregel in dit artikel veroorderd.

De Heer de Poorter vraagt, welke bedoeling de Minister van Buitenl. Zaken had toen hij bij de alg. beraadslaging zeide dat de uitvoering van het meest gewigtige deel der wet was voorbereid. Hij zou willen weten of dit slaat op dit artikel. — Morgen voortzetting.

De Voorzitter verandert de openbare zitting in eene met geslotene deuren.

Zitting van Woensdag 24 Augustus.

Aan de orde is art. 5.

De Heer Strens heeft tegen dit art. tweeërlei bezwaren. Het belemmert de vrijheid der godsdienst en overtreding van het beginsel dat eene wet geene terugwerkende kracht mag hebben. *Het artikel belemmert de vrijheid der godsdienst.* Hierbij mag niet uit het oog worden verloren, dat die vrijheid moet zijn volkomen; dit waarborgt de Gwt; en dit erkent art. 1 dezer voordragt zelve. Er is wel geene sprake om de ingestelde bisdommen te vernietigen, maar hunne vestiging is aan de willekeur der Regering overgelaten. Spr. ontwikkelt in 't breede die beide punten en vertrouwt, dat ook een amendement zal worden voorgesteld, om in deze te gemoet te komen.

De Minister van Justitie gelooft, na de beraadslagingen tot heden gehouden, dat thans de verdediging door de Regering kan plaats hebben, en behandelt in eene zeer uitvoerige rede de beantwoording van eenige vragen, om vervolgens nog eenige opmerkingen in het midden te brengen. De Minister betoogt onder anderen, dat de Regering zich niet heeft gesteld *in* de beweging, maar dat, naar hare meening, hier de eerste beweging is gekomen van Rome, en dat de beweging daartegen is geweest eene tegen-beweging. En nu heeft zich de Regering in dien toestand geplaatst op een onafhankelijk standpunt en zij heeft zich alsdan daar tusschen gesteld.

Ten opzigte der vestigings-plaats is hij gemagtigd dit te verklaren: *dat de Regering op dit oogenblik niets heeft tegen de plaatsen, waarop de Bisschoppen op dit oogenblik zijn als vestigings-plaatsen; over andere plaatsen kan nog overleg noodig zijn.* De Regering heeft geene belemmering op het oog. Hij verzoekt de R. K. Leden de wet met bezadigdheid te beoordeelen. De Minister heeft zelfs Rome voor zich; want Rome heeft het raadzaam en voorzigtig geoordeeld, om den Aartsbisschop nog niet te Utrecht om den Bisschop van Haarlem nog niet te Haarlem te doen vestigen, omdat Rome zelf vreesde de rust in de waagschaal te stellen. Men heeft gezegd eene vestigings-plaats te kiezen, die in bezit te nemen, kan tot geen wanorde aanleiding geven, maar alleen *zij* stichten die, welke zich tegen die vestiging verzetten, en tegen *hen* moeten uwe wapens gerigt zijn. Z. Exc. antwoordt, dat dit de taal is van hen, die een geheel nieuw staatsgebouw willen oprigten, en op eens, al wat er gebeurd is, willen beschouwen als een gesloten boek. Maar dit is *niet* de taal, en *dit* mag zij niet zijn, van de *Regering*, die de maatschappij moet nemen zoo als zij is, en de menschen zoo als zij zijn.

Het is beter te zeggen, kiest uwe plaats, waar het minst onrust is te vreezen en reiken wij elkander de broederhand. Verder betoogt de Minister dat: 1°. het ontwerp regtvaardig is, 2°. dat het ontwerp geene terugwerkende kracht heeft, 3°. geene verkregen regten krenkt. *Het ontwerp is regtvaardig*, omdat het gelijk is voor allen. De wet *belet eene* continuatie van de daad en de gevolgen van de daad, die eigendunkelijk gepleegd is. Dit kan, dit mag de Wetgever.

Betreffende het 3de punt zegt de Minister dat men hem *kwade trouw* heeft verweten. Maar waar is dan toch die overeenkomst, waarbij aan Rome was gezegd, dat het de bisschoppelijke zetels kon vestigen waar het wilde? Heeft niet een lid van het vorig Ministerie zich aan Rome beklaagd over die plaatsen? Indien Rome, zoo eindigt de Minister zijne rede, (waaruit wij ons hier van wege de uitvoerigheid bij de overneming van eenige hoofdpunten moeten bepalen) het tegenwoordig bewind mogt beschouwen, als haar vijandig, dan geldt hier: *mieux vaut un sage ennemi, qu'un imprudent ami.*

De Heer Elout verklaart zich *voor* het art., waarin hij niets strijdigs ziet met de Gwt., niets strijdigs met de godsdienstige vrijheid en waardoor niet getreden wordt in het *jus in sacra*. Het geldt slechts een maatregel van orde, geen kerkgenootschap is vijandig tegen den staat. Hij stemt alzoo in met hetgeen door den Minister van Justitie in het midden gebragt is. Hij meent het art. in gemoede te kunnen aannemen.

De Heer de Kempenaer was voornemens het art. te verdedigen tegen de ingebragte beschuldigingen, maar acht dit na de rede des Ministers niet meer noodig.

De Heer Groen van Prinsterer zegt: het erkende hoofd van het vorig bewind heeft, met de hem eigene kracht en waardigheid, een scherpen aanval tegen dit art. gerigt. Het was in strijd met de Gwt.; het zou door het Hof van Rome, zeide dat lid, zelfs in strijd geacht kunnen worden met de goede trouw. Spr. treedt daarop ter verdediging van het art. in een zoo uitvoerig betoog, dat de Voorzitter hem verzoekt, zooveel mogelijk, bij de behandeling van het art. te blijven. Spr. antwoordt, dat, naar hij gelooft, hij geheel in de orde is, doch zal op verlangen des Voorzitters de verdere ontwikkeling achterwege laten.

De Heer van Reede van Oudtshoorn dankt den Minister voor de inlichtingen en hoopt dat er noch een Aartsbisschop te Utrecht zal komen, noch zulk een aartsbisdom zal genoemd worden.

De Heer van Nispen verdedigt Rome tegen de beschuldiging van misleiding; hij wil het misverstand hebben genoemd, en beweert dat Rome niets wil te kort doen aan het wereldsch gezag, de onafhankelijkheid van den Staat of de gewetensvrijheid van eenig ingezeten in ons land, en gelooft niet dat de vestiging van Aartsbisschop en Bisschoppen die in andere landen naauwelijks worden opgemerkt, hier zulke gevolgen zouden hebben als waarop men zoo zeer gedrukt heeft.

De Heer van Akerlaken blijft ook na de verdediging des Ministers huiverig om dit art. aan te nemen.

De Heer Thorbecke is hoegenaamd niet bevreesd, dat, zoo niet nu, dan toch eenmaal, van het vorig Ministerie het getuigenis zal worden afgelegd, dat het is afgetreden onder de leus van de handhaving van een der edelste beginselen, de gelijke godsdienstige vrijheid en verdraagzaamheid. Verdraagzaamheid niet in den zin, zooals het tegenwoordig meermalen wordt opgevat, dat men andersdenkenden wel *dulden* wel *lijden* wil, maar in den zin van hen toe te kennen dezelfde regten en vrijheden, die men voor zich zelven verlangt. — Met den Minister van Justitie zal spr. de beraadslaging niet verder voortzetten. Die Minister moet het laatste woord hebben, anders is aan de beraadslaging geen grens, doch komt op tegen de beschuldiging van kwade trouw als persoonlijk tegen den Minister gerigt. Hij heeft gezegd dat Rome, nu *deze* wet werd aangeboden, op het denkbeeld zou kunnen komen, dat er met terugzigt op al dat vroegere, ter kwader trouw werd gehandeld. Persoonlijke zinspeling was aan die veronderstelling vreemd.

De Minister van Justitie en de Heer Groen verduidelijken hunne gezegden, waarna het artikel in stemming wordt gebragt en *aangenomen* met 40 tegen 28 stemmen.

De zitting wordt voor 1/4 uurs geschorst. Bij de hervatting wordt voorlezing gedaan van een brief van den Minister van Oorlog, waarbij hij, namens den Koning, de wets-voordragt nopens het bouwen en planten binnen zekeren afstand van vestingen *intrekt*, omdat de tijd van behandeling in deze zitting, hoe gaarne Z. M. de afdoening ook zou gewenscht hebben, te kort schiet.

Men vervolgt nu art. 6, hetwelk bepaalt: »De bedienaren der openbare godsdienst dragen het gewaad voor kerkelijke plegtigheden of bij de uitoefening van de openbare godsdienst in hun kerkgenootschap gebruikelijk, niet dan binnen gebouwen en besloten plaatsen, of dáár waar de openbare godsdienstoefening, naar het 2de lid van art. 167 der Gwt., is toegelaten."

Welk art. na eenige beraadslaging onveranderd wordt *aangenomen* met 41 tegen 27 stemmen.

Art. 7. bepaalt dat elke oprigting van een gebouw tot uitoefening van de openbare godsdienst, binnen den afstand van 200 ellen van eene bestaande kerk, in het belang der openbare orde een onderzoek vereischt omtrent de plaats van vestiging. Vóór de oprigting wordt door het gemeentebestuur beslist en verder worden in het artikel de formaliteiten aangewezen.

Aangenomen met 44 tegen 24 stemmen.

Art. 8 luidt als volgt: »Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plegtigheden of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op te roepen, wordt in gemeenten, waar kerken van meer dan één kerkgenootschap zijn, niet toegelaten, dat met toestemming van Onzen Commissaris in de provincie.

»Klokkengelui tot andere einden heeft geene plaats dan met vergunning van plaatselijke policie."

Van Heiden Reinestein stelt voor om dit art. aldus te lezen: »Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plegtigheden of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op te roepen, kan in gemeenten waar kerken van meer dan één kerkgenootschap zijn, in het belang der openbare orde en rust door Onzen Commissaris in de provincie worden verboden." — Alinea 2 als in het ontwerp. — De strekking is, om de toelating, regel en het verbod uitzondering te doen zijn; dus eene omkeering van het stelsel van het artikel der wet.

Ten slotte wordt het amendement van den Heer van Heiden Reinestein aangenomen met 47 tegen 21, daarna is het artikel dus gewijzigd *aangenomen* met 42 tegen 26 stemmen. — De zitting wordt opgeheven tot morgen 10 ure.

Zitting van Donderdag 25 Augustus.

In deze zitting is art. 9, na een woord van den Minister ter inlichting, met 36 tegen 23 stemmen *aangenomen*. Het luidt aldus: »Hij die aan deze wet niet voldoet, hare voorschriften overtreedt, of elders dan art. 167 der Grondwet toelaat de openbare godsdienst uitoefent, wordt verklaard »in strijd met de wet te hebben gehandeld" en veroordeeld in de kosten."

Art. 10 is gewijzigd door een amendement van de HH. Godefroi, van Rappard en Elout, nader door den Minister nog veranderd, *aangenomen* met 38 tegen 25 stemmen.

Dat art. luidt als volgt: »De Officieren van Justitie bij de Arrondissements-Regtbanken eischen overeenkomstig met de bepalingen van art. 854 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, voor de regtbank, ten burgerlijke teregtzitting, de toepassing van het voorgaand artikel.

»Geene vervolging kan door hen worden ingesteld dan op magtiging van den Procureur-Generaal, onder wiens bevelen zij staan, of op last des regters, in de gevallen voorzien bij art. 31 van het Wetboek van Strafvordering en art. 73 van de Wet op de Regterlijke organisatie en het beleid der Justitie."

Art. 11 wordt met 40 tegen 23 stemmen *aangenomen*.

Het luidt aldus: »Van het vonnis wordt appel, van het arrest, cassatie toegelaten."

Art. 12 luidde aldus: »De behandeling der zaak heeft in eersten aanleg en hooger beroep plaats met gesloten deuren, indien de regter dit raadzaam oordeelt of de beklaagde het verlangt. De gedaagde kan zich door een raadsman doen bijstaan."

Daar men besluit het eerste als overtollig te laten wegvallen, wordt het geheele art. afgestemd.

Op art. 13 (nu 12) wordt door de Heeren van Rappard, Godefroi en Elout een amendement voorgesteld en met 41 tegen 27 stemmen aangenomen, en daarna het art. zelf met 43 tegen 25 stemmen.

Het art. luidt dienvolgens thans aldus: »Die, na eenmaal ter zake van overtreding dezer wet, te zijn veroordeeld, zich aan herhaling daarvan schuldig maakt, wordt gestraft met schorsing in de uitoefening zijner burgerschapregten voor den tijd van 3 tot 10 jaren en met gevangenis van eene maand tot 2 jaren, te zamen of afzonderlijk."

Art. 13 (14) »de regtsgedingen krachtens het voorgaande artikel ter zake van herhaalde overtreding gevoerd, worden op de gewone wijze voor den gewonen strafregter behandeld," wordt met een amendement der drie genoemde Heeren luidende: »de vervolging wegens overtredingen van deze wet verjaart door verloop van 2 jaren" *aangenomen* met 45 tegen 23 stemmen.

Art. 14 (vroeger 15). »Bij het in werking komen dezer wet zijn, behoudens de bepalingen der wetten en reglementen, bedoeld in Art. 167 der Gwt., afgeschaft de wet van 18 Germinal, jaar X, en alle andere met de tegenwoordige wet strijdige bepalingen."

Het art. is aangenomen met 43 tegen 25 stemmen.

De aanhef van de wet, waaromtrent de Heer v. Voorst een amendement had voorgesteld, dat niet ondersteund wordt, wordt zonder stemming aangenomen.

Nu wordt het ontwerp in zijn geheel in stemming gebragt en *aangenomen* met 41 tegen 27 stemmen.

Tegen de Heeren: Luyben, Zylker, ten Cate, v. d. Heuvel, v. d. Veen, Hugenholtz, van Eck, de Lom de Berg, Hengst, van Bosse, van Nispen, Bots, Beens, Storm, Jespers, de Man, Westerhoff, Meeussen, van Hoëvell, Reinders, Dommer, Wintershoven, Strens, Sloet, Thorbecke, 's Gravesande en de Poorter.

De zitting is hierop tot nadere bijeenroeping opgeheven.

Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Zitting van Dingsdag 23 Augustus.

In deze zitting heeft de Kamer hare werkzaamheden hervat.

De Heeren Mr. J. S. Lotzy, door de Prov. Staten van Zuidholland, en F. van der Oudermeulen door de Staten van Noordholland tot leden der Kamer benoemd, hebben hunne geloofsbrieven ingezonden, die in orde werden bevonden.

Van de Tweede Kamer zijn ontvangen 66 ontwerpen van wet, welke door die Kamer waren aangenomen. Al die ontwerpen zijn ter overweging aan de afdeelingen verzonden. Onderscheidene stukken en boekwerken zijn aan de Kamer toegezonden, die ter griffie of in de boekerij zullen worden geplaatst. Na het trekken van de afdeelingen wordt de zitting opgeheven.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

ENGELAND.

LONDEN, 22 Augustus.

Onder de vele wetten die in de laatste dagen door het Parlement aangenomen zijn, behoort ook eene vergunning voor het maken van een spoorweg in Londen, welke onder den grond zal loopen, ter lengte van bijna 2½ (Eng.) mijlen. De kosten van het maken van dezen weg zijn begroot op [illegible] £, en de ondernemers voorspellen eene winst van 6 pCt. Het voornemen is, op kleine afstanden, te weten van ¼ mijl, stations te maken, nademaal deze weg moet dienen tot vervoer van personen, die nu van omnibussen gebruik plegen te maken. De vracht over de geheele lengte van dezen onderaardschen spoorweg zou in de rijtuigen der eerste klasse niet meer dan 2 stuivers beloopen. Al de rijtuigen zullen van binnen goed verlicht wezen.

— Zaturdag ll. zijn te Londen 17 Nederlandsche bodems naar verschillende havens van Australië bevracht, van welke 9 van 600 tot 770 ton.

— Het Kamp op de heide van Chobdam is opgebroken; de kosten worden berekend op 30,000 £.

— In de afgeloopen week zijn, meerendeels uit Nederland aangevoerd 17,000 stuks vee, waaronder 12,000 schapen.

— De Beeldhouwer R. Langton, te Aberdeen, heeft uitgevonden om daguerreotypen-beelden op hout te verkrijgen. Deze uitvinding kan ter versiering van stoelen, tafels en andere meubelen dienen.

— Uit Australië heeft men berigt tot 22 Mei, waaruit blijkt, dat er in April alleen te Port-Philip 4,000 landverhuizers waren aangekomen. Melbourne was overvol en velen der aangekomenen bevonden zich in beklagenswaardigen toestand. De gouddelverijen van Victoria leverden bij voortduring veel op.

BELGIË.

BRUSSEL, 24 Augustus.

Z. M. heeft bij gelegenheid van het huwelijk van zijnen zoon kwijtschelding verleend van alle door de raden van discipline der burgerwacht uitgesproken straffen.

— Den 21sten is het eerste stierengevecht bij Brussel gehouden; echter had de Burgemeester van Schaerbeek verboden piek, lans of werpspies te gebruiken, om de stieren te tergen.

— Den 21sten heeft Antwerpen, door het houden eener processie, waarbij het beeld van de H. Maagd met edele gesteenten versierd ter waarde van 300,000 fr., werd ten toon gesteld, het 375-jarige feest gevierd van het gilde van O. L. Vrouwe lof. De stoet was drie kwartier lang.

FRANKRIJK.

PARIJS, 23 Augustus.

De Keizer heeft om aan de soldaten in het kamp van Satory zijn genoegen te kennen te geven, hun toegedacht eenige voorstellingen van het groote Parijsche paardenspel te doen bijwonen, in het kamp wordt daartoe een groot amphitheater aangerigt, waar 15,000 man op zodenbanken zullen plaats nemen.

— Eene maatschappij welke die »van het water" genoemd wordt, en wier kapitaal op 100 millioen wordt bepaald, stelt zich voor om alle steden van goed water te voorzien; zij heeft reeds met Lyon eene overeenkomst gesloten en die met Parijs zal weldra tot stand komen.

ITALIË.

ROME, 13 Augustus.

Het *Journal des Débats* bevat eenige belangrijke bijzonderheden, omtrent de zending van den Heer Lightenvelt. In dat blad leest men namelijk het navolgende:

»De Heer Lightenvelt, Nederlandsch Minister van de R. K. Eeredienst, was destijds nog te Rome, maar zou weldra die stad verlaten, ten einde, over Parijs, naar 's Gravenhage terug te keeren. Hij is zeer voldaan over de wijze, waarop hij door den Paus en den Kardinaal Antonelli is ontvangen. Voor 't overige is de reis van den Heer Lightenvelt naar Rome geenszins zonder gevolgen gebleven. De H. Vader, die reeds in eene gewigtige aangelegenheid heeft toegegeven en, ten einde de Regering van den Koning der Nederlanden gerust te stellen, zich heeft vereenigd met de wijziging van den kanoniekeu eed der Bisschoppen, door de toevoeging eener zinsnede, waarbij trouw wordt gezworen aan den Koning en diens troonsopvolgers, — heeft nog omtrent twee andere niet minder belangrijke punten toegegeven.

»Vooreerst neemt de Paus aan, ter bekrachtiging der laatstelijk ingevoerde bewoordingen van den kanonnieken eed, dat de reeds door de Nederlandsche Bisschoppen, naar aanleiding der niet gewijzigde zinsneden, afgelegde eeden zullen worden beschouwd als te zijn gedaan, overeenkomstig de nieuwe bewoordingen, en zullen worden uitgelegd in den zin der in die nieuwe zinsnede vervatte bijvoeging. Reeds had de Heer Belgrado, de pauselijke Nuntius te 's Gravenhage, eene dergelijke verklaring afgelegd, in eene door hem op 30 Julij tot den Nederlanschen Minister van Buitenl. Zaken gerigte nota. Deze verklaring is thans bevestigd en bekrachtigd door het souvereine en onveranderlijke besluit van het Hof van Rome.

»Ten tweede heeft de Paus bepaald, dat de Bisschoppen den eed van getrouwheid zullen kunnen afleggen aan den Koning en aan de wetten van het Koningrijk.

»Het toegeven, omtrent deze aangelegenheden, is een sprekend bewijs van den geest van welwillendheid en wijsheid, waardoor het Hof van Rome is bezield."

PRUISSEN.

BERLIJN, 20 Augustus.

Sommigen dagbladen in Zuid-Duitschland trachten thans, op verschillende gronden, het gedrag der Bisschoppen te regtvaardigen, door staande te houden, dat deze ten aanzien van de Regeringen aldaar, geenerlei verpligtingen hebben op zich genomen, strijdig met de eischen en regten, welke thans door hen in het belang der kerk gedaan worden en die derhalve onvoorwaardelijk door deze Regeringen behoorden te worden ingewilligd. Tegen dit argument treedt nu o. a. het Wurtembergsche officiele dagblad met nadruk op en bewijst op grond van officiele documenten, dat deze Bisschoppen, zonder eenig voorbehoud of uitzondering, bij het aanvaarden van hun kerkelijk ambt, den plegtigen eed hebben afgelegd van gehoorzaamheid aan de trouwe naleving van 's Lands wetten en instellingen. Indien noodig, zal de tekst van dien eed zoowel als van andere daarop betrekking hebbende documenten, door dit dagblad openlijk bekend worden gemaakt.

TURKIJE.

KONSTANTINOPEL, 12 Augustus.

Pruissische Officieren die het leger aan den Donau bezocht hebben, melden, dat de Turken door opgerigte vestingwerken Silistria en Rustschuck volkomen in staat van verdediging hebben gebragt; met de verdediging van Schumla en Varna was men druk bezig. Zij roemden den ijver der Turksche soldaten; de kanonniers, die door den Pruissischen instructeur L. Wendt zijn onderwezen, onderscheiden zich in kunde en bedrijvigheid.

— De Russen hebben bevel gegeven om bruggen te slaan tusschen Ismail en het eiland Tschetal en op dat eiland fortificatien op te rigten, hetwelk als eene schending van de verdragen kan aangemerkt worden. Omer Pacha heeft van zijn kant bevolen, eene sterke stelling aan den oever van den Donau te nemen in de streken van Fuldscha en, des noods, op het eiland Tschetal eene batterij te plaatsen.

Uit Perzië wordt berigt, dat de invloed van Engeland bij den Schach meer en meer toenam. Aan eene Engelsche Maatschappij waren voordeelige vergunningen verleend tot het ontginnen der mijnen; zij had tevens voorstellen gedaan tot het oprigten van een muntgebouw en het aanmunten van geld.

STADS BERIGTEN.

Burgerlijke Stand.

Van den 18 tot en met den 24 Augustus 1853.

BEVALLEN: M. Tegelaar, geb. Arkeveld, D. — W. Mieg, geb. Ender, Z. — S. M. Egginh, geb. Lagas, D. — H. van Koperen, geb. van der Lelie, Z. — E. van Rossen, geb. Philemon, Z. — B. Sanders, geb. Prins, Z. — J. J. van Riet, geb. Zirkzee, D. — A. J. Parmentier, geb. van Hartrop, D. — J. du Mortier, geb. Braggaar, Z. — N. Vos, geb. Poot, Z. — J. Kramer, geb. Widerig, D. — J. M. van Gelder, geb. Vervoorn, Z. — C. Vervoorn, geb. van der Klugt, D. — A. Albert, geb. Devilee, D. — W. de Bruin, geb. Stikkelorum, D. — L. W. van Loghem, geb. van den Hurk, D. — J. Molenaar, Z. — C. van den Enden, D. — A. C. S. Beens, geb. Soeters, D. — J. Guley, geb. Trouwee, D. — M. J. van Duuren, geb. Knotter, D.

GEHUWD: P. Kroonberg, Jz. en J. C. Opgeenend, Jd.

OVERLEDEN: A. de Vriend, 32 j. — J. Oostveen, geb. de Haan, 42 j. — Hela. Alb. Smies, 84 j. — W. L. Tellingen, Z., 4 m. — R. K. van der Vlier, Z., 1 j. en 6 m. — J. van der Putten, D., 3 j. en 4 m. — M. van Hilte, geb. Olger, 73 j. — J. van Zwieten, Z., 1 j. en 9 m. — H. Goddyn, geb. Driest, 53 j. — W. M. J. Boon, 38 j. — F. J. Biesota, 22 j. — J. L. Uljee, Z., 10 m. — J. Smit, geb. Kreft, 54 j. — Mr. Cath. de Noble, 42 j. — Cohn van Leersum, 69 j. — W. van de Genugten, geb. van der Does, 86 j.

KERKNIEUWS.

Z. M. heeft goedgekeurd de door de Kerkeraden der Herv. gemeenten van Maassluis, Gillaarshoek, de Vuursche en Sybecarspel uitgebragte beroepen op Ds. D. Pz. Knuttel te Oegstgeest, en de Candidaten F. J. N. Brouwer, H. Bax en P. Beets.

AMSTERDAM, 23 Augustus. Ter vervulling der vacature van eene Predikantsplaats bij de Nederd. Herv. gemeente alhier, veroorzaakt door het emeritaat van den Wel-Eerw. Heer D. H. Wildschut, is heden door den Algem. Kerkeraad dier gemeente uit de vroeger door Predikanten en Ouderlingen en door Diakenen opgemaakte drietallen, uitgebragt het volgende drietal: DD. Blaauw, te Rotterdam; Vinke, te Leeuwarden, en Modderman, te Rotterdam. Daaruit is beroepen Ds. J. F. Blaauw, Predikant te Rotterdam.

221ste Staats-Loterij.

Trekking der Eerste Klasse.

3de Trekking. No. 13887 een prijs van ƒ20,000. No. 11447 een prijs van ƒ2,500. Nos. 3581, 4072, 10060, 14972 en 15849 ieder een prijs van ƒ1,000.

4de » No. 13356 een prijs van ƒ1,000.

ADVERTENTIEN.

Depôt van THEE uit het Magazijn van OTTO ROELOFS & ZONEN, te *Amsterdam*, bij de Wed. W. C. BOCK, te *Leyden*. — Niettegenstaande de prijzen der Thee in den laatsten tijd merkelijk hooger zijn, blijven voortdurend dezelfde soorten tot dezelfde prijzen geleverd.

Wordt gevraagd op een HANDELS-KANTOOR te dezer stede, als jongste Bediende een fatsoenlijk **JONGELING**, niet beneden 18 jaren oud, een goede hand schrijvende en vlug kunnende rekenen. Salaris naar bekwaamheid. Adres met eigenhandig geschreven Brieven onder Letter **G.** bij den Boekhandelaar P. H. VAN DEN HEUVELL.

Bij een ongehuwd Predikant ten Platte Lande in de omstreken van *Haarlem*, wordt gevraagd om tegen October in dienst te treden eene **DIENSTMEID**, van de P. G., liefst boven de dertig jaren oud, om al het Huiswerk, Wasch enz. te verrigten. Verzoeke zich te adresseren met *franco* Brieven onder Letter **G.** bij den Boekhandelaar D. NOOTHOVEN VAN GOOR, Breedestraat te *Leyden*.

BEURSPRIJS VAN SCHULDBRIEVEN.

WOENSDAG, 24 Augustus.

		Laagst koers.	Hoogst koers.	Gesloten.
NEDERLAND, Werkelijke Schuld	à $2\frac{1}{2}$ pCt.	$63\frac{5}{8}$	$63\frac{3}{4}$	$63\frac{11}{16}$
Dito Certificaten	» 3 »	$76\frac{1}{8}$	—	—
Dito dito	» 4 »	$95\frac{1}{16}$	$95\frac{3}{4}$	$95\frac{3}{4}$
Amortisatie Syndicaat	» $3\frac{1}{2}$ »	—	—	—
Handelmaatschappij	» $4\frac{1}{2}$ »	130	—	—
O. I. Leening	» 4 »	93	—	—
Dito Holl. Spoorweg	»	—	—	—
Aandeelen Rijn-Spoorweg	» $4\frac{1}{2}$ »	—	—	—
Haarlemmermeer	» 5 »	—	—	—
FRANKRIJK, Certif.	» 3 »	—	—	—
Dito dito	» 5 »	—	—	—
RUSLAND, Obl. HOPE 1798 en 1816	» 5 »	$109\frac{1}{8}$	$109\frac{1}{4}$	$109\frac{1}{8}$
Dito dito 1828 en 1829	» 5 »	$108\frac{1}{8}$	—	—
Cert. bij dito 1831 en 1833	» 5 »	$98\frac{1}{2}$	$98\frac{3}{8}$	—
Dito 1840	» 4 »	—	—	—
Dito bij STIEGLITZ & Co	» 4 »	$92\frac{3}{16}$	—	—
Dito dito Nieuwe	» 4 »	$92\frac{1}{8}$	—	—
Inschrijving in Assign.	» 6 »	—	—	—
Certificaten van dito	» 6 »	$74\frac{3}{8}$	$75\frac{1}{16}$	—
POLEN, Aandeelen 1835	fl. 500 »	$162\frac{1}{2}$	—	—
Dito Obligatiën	» 4 »	$86\frac{1}{2}$	$86\frac{5}{8}$	—
SPANJE, Obligatien	à 1 pCt.	$23\frac{7}{16}$	—	—
Dito Obligatiën	» 3 »	—	—	—
Dito Binnenl. à 6 maanden	» 3 »	$43\frac{7}{8}$	$43\frac{1}{2}$	$43\frac{1}{2}$
Bewijzen Coupons		$6\frac{11}{16}$	—	—
OOSTENRIJK, W. B. bij Goll.	» 5 »	—	—	—
Dito	» 4 »	—	—	—
Dito Metall.	» 5 »	$82\frac{5}{8}$	$82\frac{7}{8}$	—
Dito Nieuwe	» 5 »	$95\frac{1}{2}$	$95\frac{3}{8}$	$95\frac{3}{4}$
Dito 1847	» $2\frac{1}{2}$ »	$42\frac{7}{8}$	43	—
BELGIE, Banc.	» $2\frac{1}{2}$ »	—	—	—
Dito bij ROTHSCHILD	» $2\frac{1}{2}$ »	$55\frac{1}{8}$	—	—
BRAZILIE, 1824 100 £	» 5 »	$98\frac{3}{4}$	—	—
PORTUGAL, te Londen	» 5 »	—	—	—
Dito dito	»	—	—	—
VENEZUELA,	» $3\frac{1}{2}$ »	—	—	—
MEXICO,	» 5 »	26	$26\frac{1}{4}$	—
AMERIKA, Bankactiën		—	—	—

Grieken $6\frac{15}{16}$.

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. G. LA LAU.